

НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

КУБАРЄВ ІВАН ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 343.98

**ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ,
ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ГРУПОЮ ОСІБ
В УМОВАХ НЕОЧЕВИДНОСТІ**

Спеціальність 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2007

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі криміналістики Донецького юридичного інституту Луганського державного університету внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор **Шепітько Валерій Юрійович**, Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, завідувач кафедри криміналістики, член-кореспондент Академії правових наук України, Заслужений діяч науки і техніки України.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор **Кузьмічов Володимир Сергійович**, Київський національний університет внутрішніх справ, проректор з міжнародних зв'язків;

кандидат юридичних наук, доцент **Щур Богдан Володимирович**, Головне управління МВС України у Львівській області, перший заступник начальника.

Провідна установа: Одеська національна юридична академія, кафедра криміналістики, Міністерство освіти і науки України, м. Одеса

Захист відбудеться "12" травня 2007 р. о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.01 у Національній юридичній академії України імені Ярослава Мудрого (61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого (61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 70).

Автореферат розісланий "5" квітня 2007 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.Ю. Шепітько

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Економічні, політичні та соціальні процеси, що відбуваються в Україні останнє десятиріччя, поряд з позитивним ефектом, мали й негативні наслідки, серед яких – загострення криміногенної обстановки. При цьому злочинність змінилася не тільки кількісно, але й якісно, зокрема, викликають занепокоєння злочини, що вчиняються групою осіб. Ця тенденція торкнулася і таких особливо небезпечних злочинів, як умисні вбивства. Слід зазначити, що кількість убивств, вчинених в країні в останні роки, не дивлячись на деяке зниження, залишається досить значною. За даними МВС тільки у 2005 році в Україні було зареєстровано 3315 умисних убивств, з яких 228 на початок наступного року залишалися нерозкритими. 10-12% умисних убивств, тобто приблизно кожне десяте, вчиняється у складі групи осіб. Причому за останні п'ять років спостерігається послідовне зростання питомої ваги даних злочинів у загальній кількості вбивств¹. Ці тенденції дозволяють вважати боротьбу з вбивствами, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності, важливим напрямком правоохоронної діяльності, та ставлять перед криміналістикою, завдання забезпечення її ефективними, науково обґрунтованими методами та засобами.

Убивства, вчинені в умовах неочевидності відносять до злочинів, розслідування яких становить значні труднощі. Ще більше ускладнює розслідування участь у вчиненні такого вбивства групи осіб. Аналіз судово-слідчої практики показує, що належна організація розслідування є необхідною умовою ефективного вирішення завдань кримінального судочинства у справах даної категорії. При цьому вона характеризується певною специфікою, яка потребує поглибленого дослідження.

Наукові засади організації розслідування злочинів були закладені працями таких криміналістів, як В.П. Бахін, Р.С. Белкін, О.М. Васильєв, І.Ф. Герасимов, Г.А. Густов, Л.Я. Драпкін, А.В. Дулов, В.А. Журавель, В.Г. Зеленський, Л.М. Карнєєва, В.О. Коновалова, О.Н. Колесниченко, В.С. Кузьмічов, М.І. Порубов, С.І. Цветков, В.Ю. Шепітько, В.І. Шіканов та ін. Особливості деяких аспектів організації розслідування (планування, взаємодія суб'єктів) досліджувалися в роботах, присвячених методиці розслідування злочинів, вчинених групами, в тому числі організованими (В.М. Биков, В.Г. Лукашевич, Б.В. Щур, М.П. Яблоков та ін.), а також методиці розслідування окремих видів убивств (І.В. Борисенко, О.Ю. Булукуков, В.М. Ісаєнко, С.Ф. Здоровко, В.П. Колмаков, В.О. Коновалова, Г.М. Мудьюгін та ін.). Але в цих працях не ставилося за мету комплексне дослідження організації розслідування вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності, і ця проблематика залишається недостатньо розробленою. Зокрема, потребує вивчення зумовленість організації розслідування вбивств участю в їх вчиненні

¹ Злочинність в Україні. Основні показники стану та структури злочинності за 2001-2005 роки: Стат. зб. – К.: ВПЦ МВС України, 2006. – С.83.

кількох осіб, специфіка планування розслідування та взаємодії слідчого і оперативних підрозділів. Зазначені обставини дозволяють віднести проблематику, що розглядається, до актуальної.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана згідно з планом наукових досліджень Донецького юридичного інституту Луганського державного університету внутрішніх справ. Обраний напрямок дослідження ґрунтується на п. 271 Пріоритетних напрямків наукових та дисертаційних досліджень, які потребують першочергового розроблення та впровадження в практичну діяльність ОВС на період 2004-2009 рр., затверджених наказом МВС України № 755 від 5 липня 2004 р. Тема дисертації затверджена рішенням вченої ради інституту 28.02.2002 р., протокол № 2.

Мета та завдання дослідження. Дослідження має на меті здійснення теоретичної розробки проблем організації розслідування вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності, та формулювання на цій основі науково обґрунтованих рекомендацій з вдосконалення діяльності правоохоронних органів.

Відповідно до поставленої мети здійснена спроба вирішити такі завдання:

- дослідити структурні складові організації розслідування, надати їй визначення;
- встановити наявність та характер залежності організації розслідування вбивства від участі в його вчиненні злочинної групи;
- визначити сутність взаємодії слідчого та оперативних підрозділів, виявити особливості такої взаємодії при розслідуванні вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності;
- розглянути систему форм взаємодії слідчого та оперативних підрозділів, визначити особливості реалізації цих форм при розслідуванні вбивств, вчинених групою;
- дослідити слідчо-оперативні групи з позицій системно-структурного підходу, обґрунтувати шляхи оптимізації щодо організації їх діяльності;
- визначити специфіку планування розслідування вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності;
- розробити систему типових версій про злочинну групу, що вчинила вбивство;
- сформулювати типові тактичні операції початкового етапу розслідування;
- надати пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання організації розслідування.

Об'єктом наукового дослідження є діяльність правоохоронних органів з розслідування вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності.

Предметом дослідження є закономірності, які визначають специфіку організації розслідування вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації складають положення теорії

пізнання та загальної теорії криміналістики. Під час дослідження було використано систему методів: формально-логічний (при дослідженні форм взаємодії слідчого та оперативних підрозділів, визначенні локальних завдань розслідування, побудові системи типових версій, класифікації джерел інформації про груповий характер вбивства тощо), формально-юридичний (для аналізу кримінального, кримінально-процесуального законодавства та інших нормативно-правових актів), історичний (при дослідженні правового регулювання діяльності слідчо-оперативних груп у різні часи); функціональний (при визначенні залежності організації розслідування вбивства від участі в його вчиненні групи осіб, дослідженні діяльності слідчо-оперативних груп); системно-структурний (для розкриття змісту організації розслідування та при побудові типових тактичних операцій); статистичний та соціологічний методи (під час аналізу та узагальнення кримінальних справ про вбивства, вчинені групою осіб, у процесі анкетування та інтерв'ювання слідчих прокуратури та МВС України) інші методи наукового пізнання. Нормативною базою дисертації є положення Конституції України, кримінальне та кримінально-процесуальне законодавство України, Закони України “Про оперативно-розшукову діяльність,” “Про міліцію”, “Про прокуратуру”, “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю”, а також інші нормативно-правові акти, що регулюють організацію і діяльність правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю.

Предмет та завдання дослідження обумовили використання в дисертації наукових праць з філософії, теорії управління, кримінального права та процесу, криминології, соціальної і юридичної психології та інших галузей знань.

Емпіричну базу дисертаційного дослідження складають: результати вивчення та узагальнення 150 кримінальних справ про вбивства, вчинені групою осіб, які були розглянуті судами України за 2001-2005 рр.; результати анкетування та інтерв'ювання 300 слідчих прокуратури та МВС України; данні статистичних звітів МВС та Генеральної прокуратури України, результати аналізу та узагальнення опублікованої слідчої практики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є першим в Україні монографічним комплексним дослідженням проблем організації розслідування вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності. У дисертації пропонується низка нових концептуальних у теоретичному плані й важливих у практичному відношенні положень, зокрема:

- обґрунтовано системний характер організації розслідування злочинів, визначено її елементи, запропоновано авторську дефініцію;
- вперше встановлено зв'язок організації розслідування вбивств від участі у їх вчиненні групи осіб, розкрито механізм такого зв'язку;

- уточнено визначення взаємодії слідчого й оперативних підрозділів, розкриті особливості даної взаємодії при розслідуванні вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності;
- проаналізовано процесуальні форми взаємодії слідчого та оперативних підрозділів, уперше аргументовано доцільність розгляду як самостійної процесуальної форми взаємодії проведення слідчої дії – зняття інформації з каналів зв'язку;
- вперше визначено особливості реалізації окремих процесуальних форм взаємодії при розслідуванні вбивств, вчинених групою;
- вперше комплексно розкрито зміст системних ознак слідчо-оперативних груп;
- обґрунтовано можливість використання локальних (проміжних) завдань розслідування як логічної основи планування та критерію розподілу роботи між членами слідчо-оперативної групи, сформульовано типовий перелік таких завдань, що виникають у зв'язку з участю у вчиненні вбивства кількох осіб;
- розвинені теоретичні положення і доповнені засновані на них рекомендації щодо використання в процесі планування розслідування колективних методів прийняття рішень;
- розроблено систему типових версій про злочинну групу, що вчинила вбивство;
- виявлено типові тактичні операції початкового етапу розслідування вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності, розкрито зміст найважливіших з них;
- сформульовано пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання організації розслідування.

Практичне значення одержаних результатів. Наведені в дисертації положення, висновки та пропозиції можуть бути використані:

- у науково-дослідницькій роботі – як підґрунтя для подальшої розробки теоретичних основ організації розслідування злочинів взагалі, та вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності, зокрема;
- у практичній діяльності правоохоронних органів – як рекомендації щодо вдосконалення діяльності слідчих та оперативних підрозділів при розслідуванні вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності;
- у навчальному процесі – при викладанні курсу криміналістики в навчальних закладах а також підготовки відповідної навчальної та навчально-методичної літератури;
- у правотворчій діяльності – з метою вдосконалення законодавчих та підзаконних актів, що стосуються організаційних питань розслідування.

Апробація результатів дослідження. Дисертаційне дослідження виконано на кафедрі криміналістики Донецького юридичного інституту Луганського державного університету внутрішніх справ, представлено та обговорено на її засіданнях, схвалено нею і рекомендовано до захисту. Основні положення дисертації обговорювалися на науково-практичних конференціях

“Використання сучасних досягнень криміналістики у боротьбі зі злочинністю” (м. Донецьк, 2002 р.) та "Криміналістичні та процесуальні проблеми, що виникають під час проведення слідчих дій" (м. Донецьк, 2006 р.) а також регулярних семінарах прокурорсько-слідчих працівників Донецької області.

Пропозиції дисертанта знайшли застосування в слідчих органах прокуратури та ГУМВС України Донецької області, а також у навчальному процесі Донецького юридичного інституту Луганського державного університету внутрішніх справ, що підтверджується відповідними актами впровадження.

Публікації. Основні положення дисертації викладено в 7 наукових статтях, з яких 5 опубліковані у виданнях, перелік яких затверджений ВАК України.

Структура дисертації. Загальний обсяг дисертації 181 с. Робота складається з вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків, списку використаних джерел (280 найменувань) і 2 додатків (14 с.).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується вибір теми дисертації, її актуальність, визначаються предмет, об'єкт і завдання дослідження, його методологічна основа, наукова новизна, розкривається теоретична і практична значущість, наведені данні про апробацію.

Розділ перший **"Організаційні основи розслідування вбивств, що вчиняються групою осіб"** складається із двох підрозділів. У підрозділі 1.1 *"Поняття і значення організації розслідування"* досліджуються ознаки організації розслідування злочинів. Підходи до визначення організації розслідування автором поділені на дві групи – змістовні та цільові. Змістовним притаманний опис дій, що забезпечують організацію розслідування при відсутності її чіткої дефініції. При цільовому підході – робиться акцент на цілях і завданнях організації розслідування злочинів, а зміст цієї діяльності розкривається неконкретно – як комплекс заходів. На думку дисертанта ознаки організації розслідування злочинів полягають у тому, що вона: (а) ситуаційно обумовлена, (б) пов'язана із плануванням розслідування, (в) передбачає взаємодію слідчого з іншими суб'єктами, (г) має на меті раціональне вирішення завдань досудового слідства. Разом з тим, раціональне вирішення завдань досудового слідства – це загальна мета розслідування, яка не відображає завдання його організації. Автор аргументує, що це завдання полягає в упорядкуванні окремих дій, які утворюють процес доказування у кримінальній справі й забезпеченні взаємозв'язку між цими діями. Такий погляд поділяють 37 % проанкетованих слідчих прокуратури та МВС України. Серед слідчих, як показало анкетування, поширені також погляди на сутність організації розслідування як правильний розподіл робочого часу (41,5%), або

забезпечення доцільної послідовності слідчих дій (42%).

Зміст діяльності з організації розслідування в дисертації досліджується з позицій функціонального підходу. Автор виокремлює такі складові організації розслідування: аналіз слідчої ситуації та прогнозування її розвитку; визначення завдань розслідування і висування версій; планування розслідування; комплексне використання слідчим криміналістичних прийомів, засобів і методів; взаємодія з оперативними підрозділами, спеціалістами та іншими суб'єктами, що залучаються до розслідування; контроль за ходом та результатами розслідування.

У підрозділі надана характеристика цих складових і обґрунтовується теза про те, що кожна з них слід розглядати як відносно відособлений, але тісно пов'язаний з іншими елемент єдиної системи – організації розслідування, а саму організацію розслідування – як систему, утворену цими елементами.

Дисертантом запропоноване визначення організації розслідування як ситуаційно обумовленої діяльності слідчого, що полягає в системній реалізації специфічних організаційних функцій та забезпечує таке впорядкування конкретного акту розслідування, за якого цілі досудового слідства досягаються найбільш оптимально.

У підрозділі 1.2 *"Особливості організації розслідування вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності"* обґрунтовується, що участь групи посилює негативний ефект від властивих неочевидним убивствам інформаційної невизначеності, складності механізму доказування, інтенсивності розслідування й у сукупності з ними визначає особливості організації розслідування даних злочинів. Найбільш істотними з цих особливостей є: а) підвищена складність розумових завдань, що виникають під час організації розслідування; б) неможливість вирішення завдань досудового розслідування без тісної взаємодії слідчих та оперативних підрозділів; в) об'єктивна необхідність звернення на початковому етапі розслідування до системи типових версій; г) доцільність здійснення на початковому етапі розслідування тактичних операцій.

Участь у вчиненні вбивства злочинної групи призводить також до таких, важливих в організаційному плані, наслідків: а) виявлення своєрідних потенційних джерел криміналістично значущої інформації; б) внутрішні конфлікти в групі надають слідчому додаткові можливості для тактичного маневрування; в) вчинення вбивства в складі групи є додатковою ознакою, що підлягає врахуванню при організації роботи, спрямованої на виявлення злочинців; г) узгодження членами злочинної групи загальної лінії протидії розслідуванню відбивається в навколишньому середовищі.

У підрозділі зазначається, що організація розслідування вбивств, що вчиняються групою осіб, поряд із традиційними схемами (від особи жертви та від місця злочину до злочинців) може

здійснюватися за схемою "від злочинної групи – до вбивства". При цьому на формування слідчої ситуації істотно впливає джерело інформації про причетність групи до нерозкритого вбивства.

Другий розділ **"Взаємодія слідчого та оперативних підрозділів при розслідуванні вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності"** складається з трьох підрозділів. У підрозділі 2.1 *"Взаємодія слідчого та оперативних підрозділів як елемент організації розслідування"* акцентовано увагу на значенні такої взаємодії для розслідування вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності та виділені її особливості. До таких особливостей віднесено: а) специфічний склад суб'єктів; б) необхідність урахування при взаємодії характеристик злочинної групи; в) специфічна спрямованість, зумовлена змістом проміжних завдань розслідування та відсутністю можливостей для вирішення найважливіших з них лише процесуальними засобами; г) високий ступень інтенсивності; ґ) необхідність здійснення у межах слідчо-оперативної групи, як найбільш ефективної форми взаємодії.

Автор вважає не досить чітким розуміння сутності взаємодії слідчого та оперативних підрозділів як ефективного поєднання властивих їй суб'єктам засобів і методів, або як ділового співробітництва, а приєднується до тих науковців, які вбачають сутність взаємодії у погодженій діяльності. При цьому погодженість є важливою ознакою взаємодії, яка практично забезпечується єдністю правових приписів та ініціативних дій суб'єктів взаємодії.

В підрозділі запропоновано визначення взаємодії слідчого та оперативних підрозділів як елемента організації розслідування, що полягає в узгодженому визначенні та здійсненні слідчих дій, оперативно-розшукових та інших заходів під керівництвом слідчого з метою ефективного вирішення завдань кримінального судочинства.

У підрозділі 2.2 *"Форми взаємодії слідчого та оперативних підрозділів"* розглянуто різні організаційні та процесуальні форми. До системи процесуальних форм взаємодії слідчого й оперативних підрозділів дисертантом віднесені: проведення оперативно-розшукових заходів для встановлення осіб, що вчинили злочин і повідомлення слідчого про їх результати (ст.103, ч. 3 ст. 104 КПК України); виконання доручення слідчого про проведення розшукових дій (ч.4 ст.104, ч.3 ст. 114 КПК України); виконання доручень слідчого про проведення слідчих дій (ч.4 ст.104, ч.3 ст. 114 КПК України); сприяння слідчому при проведенні окремих слідчих дій (ч.4 ст.114, ст. 191 КПК України). Обґрунтовується, що здійснення слідчої дії – зняття інформації з каналів зв'язку являє собою погоджену діяльність слідчого і оперативних підрозділів та пропонується розглядати його як самостійну процесуальну форму взаємодії.

Сформульовано пропозиції щодо удосконалення реалізації окремих форм взаємодії слідчих і оперативних працівників при розслідуванні вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності. Зокрема, обґрунтовано необхідність узгодження зі слідчим гласних оперативно-розшукових заходів, що проводяться оперативними підрозділами ініціативно в

порядку ч.3 ст.104 КПК України, надано рекомендації щодо форми та змісту доручення слідчого. Сформульовано типові завдання, на вирішення яких може бути спрямоване доручення слідчого.

У підрозділі 2.3 *"Слідчо-оперативна група як найбільш ефективна форма взаємодії"* акцентується увага на змісті та доцільності даних формувань. Автор досліджує слідчо-оперативну групу (СОГ) з позицій системного підходу та розкриває такі ознаки: цілісність, структура, ієрархічність, взаємозв'язок системи з середовищем.

У дисертації визначено залежність системних ознак СОГ, а отже, і рівня її функціонування, від своєчасності її створення, правильного визначення кількісного та персонального складу, призначення керівника. На думку дисертанта, у справах про вбивства, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності, СОГ повинні створюватися у всіх випадках, що підтверджується результатами анкетування слідчих. Так, на думку 73 % респондентів вчинення неочевидного вбивства кількома особами є достатньою підставою для доручення його розслідування слідчо-оперативній групі.

Перспективним напрямком удосконалення організації розслідування вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності, розглядається створення постійно діючих СОГ. Автор виокремлює три етапи діяльності таких СОГ: (а) до порушення кримінальної справи; (б) від прийняття справи до провадження та її передачі територіальним органам; (в) після передачі кримінальної справи про нерозкриті вбивства територіальним органам. У підрозділі наведено зміст та особливості кожного з цих етапів.

Третій розділ **"Організація та планування початкового етапу розслідування"** складається з трьох підрозділів. У підрозділі 3.1 *"Особливості планування при розслідуванні вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності"* підкреслюється необхідність правильного розмежування понять організації та планування розслідування. На думку автора, планування варто розглядати як елемент організації розслідування.

Наголошується на тому, що важливим для планування розслідування є своєчасне висунення та перевірка слідчої версії про вчинення вбивства групою. Висунення версії про вчинення вбивства групою осіб може бути: 1) здійснено на підставі даних, що безпосередньо свідчать про можливість вчинення вбивства групою; 2) виведено логічно на підставі аналізу слідчої ситуації й моделювання механізму вбивства. У першому випадку відповідні данні містяться в окремих елементах інформаційного компонента слідчої ситуації та прямо вказують на можливість учинення вбивства групою. У другому випадку ймовірний висновок про вчинення вбивства групою ґрунтується на аналізі всіх складових інформаційного блоку слідчої ситуації та моделюванні механізму злочину.

Дисертант зазначає, що інформаційна невизначеність, властива розслідуванню вбивств, вчинених групою осіб в умовах неочевидності, утруднює використання при плануванні його

початкового етапу традиційної логічної основи – версії, і обґрунтовує можливість здійснення планування у таких ситуаціях за допомогою типових локальних (проміжних) завдань розслідування. Дане положення підтверджується й результатами анкетування слідчих прокуратури та МВС України. Зокрема, 67% слідчих вважають доцільним здійснення планування розслідування з урахуванням локальних завдань.

Участь у вчиненні вбивства групи осіб передбачає постановку та необхідність вирішення додаткових локальних завдань розслідування. До числа типових завдань можуть бути віднесені: а) виявлення й перевірка на причетність до вчинення вбивства угруповань певної спрямованості (зазначили 38,5% опитаних); б) установлення співучасників особи, що перевіряється на причетність до вбивства (вказали 42,5%); в) затримання злочинної групи (зазначили 34,5%); г) роз'єднання злочинної групи (вказали 21%); ґ) установлення ступеня й характеру участі окремих осіб у вчиненому вбивстві (зазначили 38%).

Автор аргументує доцільність використання при плануванні розслідування методів дискусії, мозкової атаки, експертних оцінок. У підрозділі досліджені можливості даних методів при плануванні початкового етапу розслідування групових убивств, сформульовані рекомендації щодо їх практичного застосування.

Ефективне планування передбачає правильний розподіл роботи між співробітниками, залученими до розслідування. Дисертантом, з урахуванням особливостей досліджуваної категорії злочинів, сформульовані рекомендації з використання традиційних методів розподілу роботи та обґрунтовується теза про можливість використання як критерію розподілу роботи локальних завдань розслідування.

У підрозділі 3.2 *“Типові слідчі версії”* розкривається їх організаційна функція та можливості використання. Дисертантом запропоновано систему типових версій про злочинну групу, що вчинила вбивство, яка охоплює припущення про: (а) особу учасників групи, (б) її кількісний склад, (в) ступень організованості, (г) вчинення злочинною групою злочинів до або після вбивства, (ґ) підстави формування групи. У дисертації розкрито значення типових версій, запропоновано рекомендації щодо їх використання.

У підрозділі 3.3 *“Комплекси першочергових слідчих дій”* запропоновано типові тактичні операції, які є найбільш доцільними на початковому етапі розслідування вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності. Акцентовано увагу на розробці тактичних операцій *“Збір відомостей на місці виявлення трупа”*, *“Виявлення співучасників”*, *“Затримання злочинної групи”*.

До змісту тактичної операції *“Збір відомостей на місці виявлення трупа”* автором віднесені: а) рекогносцування; б) огляд місця події і трупа; в) вилучення з місця події зразків для порівняльного дослідження; г) обстеження місцевості, що знаходиться за межами місця події; ґ)

одержання інформаційних характеристик території; д) проведення подворно-поквартирних обходів; є) організація роботи "на слух"; ж) організація спостереження за місцем події.

Тактична операція "Виявлення співучасників", на думку автора, має таку структуру: а) організація візуального спостереження за підозрюваною особою; б) проведення оперативно-розшукових заходів щодо встановлення осіб, з якими вона контактувала; в) опитування та допити знайомих підозрюваної особи про її зв'язки й характер взаємин з ними; г) зняття інформації з каналів зв'язку, витребування відомостей про телефонні переговори підозрюваної особи; г) огляд записних книжок, комп'ютерів, записів у мобільних телефонах, що належать підозрюваній особі; д) вивчення матеріалів стосовно цієї особи (автобіографій, характеристик, кримінальних справ про раніше вчинені злочини та ін.); є) перевірка встановлених зв'язків на причетність до розслідуваного вбивства.

Запропоновано також типову структуру тактичної операції "Затримання злочинної групи": а) фізичне захоплення злочинців; б) обшук затриманих; в) експрес-опитування затриманих; г) вилучення одягу й взуття затриманих; г) освідування затриманих; д) одержання зразків для порівняльного дослідження; є) огляд (або обшук) території (чи приміщення), де проводилося затримання, з метою виявлення викинутих злочинцями предметів й інших доказів; ж) встановлення особи сторонніх громадян, що спостерігали затримання, їх подальший допит.

ВИСНОВКИ

Дисертаційне дослідження є спробою теоретичного узагальнення та нового вирішення наукового завдання з дослідження проблем організації розслідування вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності. Головними теоретичними і прикладними результатами роботи є такі висновки:

1. Запропоновано визначення організації розслідування злочинів як ситуаційно обумовленої діяльності слідчого, що полягає у системній реалізації специфічних організаційних функцій та забезпечує таке впорядкування конкретного акта розслідування, за якого цілі досудового слідства досягаються найбільш оптимально. Визначена структура діяльності з організації конкретного акту розслідування, яку утворюють: аналіз слідчої ситуації та прогнозування її розвитку; визначення завдань розслідування і висування версій; планування розслідування; комплексне використання слідчим криміналістичних прийомів, засобів і методів; взаємодія з оперативними підрозділами, спеціалістами та іншими суб'єктами, що залучаються до розслідування; контроль за ходом та результатами розслідування.

Обґрунтовано, що зазначені складові необхідно розглядати як відносно відособлені, але тісно взаємопов'язані елементи єдиної системи – організації розслідування, а саму організацію розслідування – як систему, утворену цими елементами.

2. Аргументовано, що участь у вчиненні вбивств групи осіб визначає особливості організації їх розслідування, найбільш істотними з яких є: а) підвищена складність розумових завдань, що виникають під час організації розслідування; б) неможливість вирішення завдань досудового розслідування без тісної взаємодії слідчих та оперативних підрозділів; в) об'єктивна необхідність звернення на початковому етапі розслідування до системи типових версій; г) доцільність здійснення на початковому етапі розслідування тактичних операцій.

3. Запропоновано визначення взаємодії слідчих та оперативних підрозділів як елементу організації розслідування, що полягає в узгодженому визначенні та здійсненні слідчих дій, оперативно-розшукових та інших заходів під керівництвом слідчого з метою ефективного вирішення завдань кримінального судочинства. Простежені особливості цієї взаємодії при розслідуванні вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності, а саме: а) специфічний склад суб'єктів; б) необхідність урахування при взаємодії характеристик злочинної групи; в) специфічна спрямованість, обумовлена змістом проміжних завдань розслідування і відсутністю можливостей для вирішення найважливіших з них лише процесуальними засобами; г) високий ступінь інтенсивності; ґ) необхідність здійснення в межах слідчо-оперативної групи, як найбільш ефективної форми взаємодії.

4. Обґрунтовано доцільність розгляду проведення слідчої дії – зняття інформації з каналів зв'язків як самостійної процесуальної форми взаємодії. Наведено особливості реалізації окремих процесуальних форм взаємодії слідчого та оперативних підрозділів при розслідуванні вбивств, що вчиняються групою осіб, з цього питання сформульовані рекомендації.

5. Досліджено зміст системних ознак слідчо-оперативних груп, як найбільш ефективної форми взаємодії слідчого та оперативних підрозділів при розслідуванні вбивств, вчинених у складі групи осіб. Встановлено залежність цих ознак від низки організаційних і психологічних чинників, на підставі чого сформульовані рекомендації з вдосконалення діяльності зазначених формувань. Розглянуті особливості та переваги постійно діючих слідчо-оперативних груп, визначені етапи їх діяльності.

6. Класифіковано підстави для висування версій про участь у вчиненні вбивства групи осіб. Обґрунтовано, що логічну основу планування початкового етапу розслідування, поряд з версіями, можуть становити типові локальні (проміжні) завдання розслідування. Сформульовано типові локальні завдання розслідування, постановка та необхідність вирішення яких виникає у зв'язку з участю у вчиненні вбивства групи осіб. Розвинуто теоретичні положення та засновані на них рекомендації щодо використання при плануванні розслідування методів мозкової атаки,

дискусії, експертних оцінок. Визначено можливості застосування цих методів при плануванні початкового етапу розслідування вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності.

7. Розроблено систему типових версій про злочинну групу, що вчинила вбивство, яка охоплює припущення про: а) особу учасників групи; б) її кількісний склад; в) ступень організованості; г) вчинення злочинною групою злочинів до або після вбивства; г) підстави формування групи. Запропоновано рекомендації з практичного використання цієї системи.

8. Наведено тактичні операції, які є найбільш доцільними на початковому етапі розслідування вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності. Розкрито зміст та структуру тактичних операцій "Збір відомостей на місці виявлення трупа", "Виявлення співучасників", "Затримання злочинної групи", сформульовані рекомендації щодо їх застосування.

9. Обґрунтовано пропозиції з удосконалення нормативно-правового регулювання розслідування, зокрема, запропоновано внесення змін до КПК України щодо:

закріплення обов'язку органа дізнання погоджувати зі слідчим, у провадженні якого перебуває кримінальна справа, гласних заходів, що проводяться у порядку ч.3 ст. 104 КПК України;

більш чіткого визначення керівної ролі слідчого під час проведення огляду місця події;

усунення протиріч у законодавчій регламентації слідчої дії – зняття інформації з каналів зв'язку.

Запропоновані також зміни до відомчих нормативно-правових актів.

Список опублікованих робіт за темою дисертації:

1. Кубарев І.В. Можливості слідчо-оперативних груп у розкритті та розслідуванні злочинів // Правничий часопис Донецького університету. – 2002. – № 1(7). – с.62-64.

2. Кубарев І.В. Взаємодія слідчого ОВС з працівниками карного розшуку // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності: Зб. наук. праць. – Донецьк, 2002. – № 2. – с.218-228.

3. Кубарев І.В. Організація розслідування злочинів: сутність та структура // Науковий вісник Юридичної академії МВС: Зб. наук. праць. – 2004. – № 3 (17) – С. 367-373.

4. Кубарев І.В. Доручення слідчого органу дізнання при розслідуванні вбивств, що вчиняються групою осіб // Вісник Луганської академії внутрішніх справ МВС імені 10-річчя незалежності України: Науково-теоретичний журнал. Вип.1. – Луганськ: РВВ ЛАВС, 2005. – С. 202-206.

5. Кубарев І.В. Проблема взаємодії слідчих та оперативних підрозділів при розслідуванні

вбивств // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України: Науково-теоретичний журнал. Вип. 1. – Київ: НАВСУ, 2005. – С. 268-271.

6. Кубарев І.В. Слідчо-оперативні групи у справах про навмисні вбивства // Використання сучасних досягнень криміналістики у боротьбі зі злочинністю: Матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. Донецьк, 12 квітня 2002 р. – Донецьк: ДІВС, 2002. – с.91-97.

7. Кубарев І.В. Проблеми організації розслідування вбивств, що вчиняються злочинною групою // Криміналістичні та процесуальні проблеми, що виникають під час проведення слідчих дій: матеріали міжнародної наук.-практ. конф. Донецьк, 24 листопада 2006 р. – Донецьк: ДЮІ, 2006. – с.512-515.

АНОТАЦІЇ

Кубарев І.В. Проблеми організації розслідування вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза. – Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, Харків, 2007.

Дисертація присвячена організації розслідування вбивств, що вчиняються групою осіб в умовах неочевидності. Запропоновано визначення організації розслідування злочинів та її структуру, досліджено особливості планування розслідування, взаємодії слідчого та оперативних підрозділів у справах зазначеної категорії. Встановлено джерела інформації про участь у вчиненні вбивства кількох осіб. Розроблено системи типових локальних завдань, типових версій а також зміст типових тактичних операцій початкового етапу розслідування.

Ключові слова: організація розслідування вбивств, розслідування вбивств, що вчиняються групою, взаємодія слідчого та оперативних підрозділів, планування розслідування, типові версії, тактичні операції.

Кубарев И.В. Проблемы организации расследования убийств, совершаемых группой лиц в условиях неочевидности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс, криминалистика; судебная экспертиза. – Национальная юридическая академия Украины имени Ярослава Мудрого, Харьков, 2007.

Диссертация посвящена организации расследования убийств, совершаемых группой лиц в условиях неочевидности. Предложены структура и определение организации расследования

преступлений. Аргументируется, что участие в совершении убийства группы лиц усиливает информационную неопределенность, усложняет процесс доказывания, повышает трудоемкость расследования и в совокупности с данными факторами определяет особенности организации расследования данной категории преступлений. Определены наиболее существенные из этих особенностей.

Исследована специфика взаимодействия следователя и оперативных подразделений при расследовании убийств, совершаемых группой лиц в условиях неочевидности. Установлены подходы к определению сущности взаимодействия, предложено авторское определение взаимодействия следователя и оперативных подразделений, исследована его роль в расследовании убийств, совершаемых группой лиц в условиях неочевидности.

Проанализированы процессуальные формы взаимодействия следователя и оперативных подразделений. Аргументируется, что проведение следственного действия – снятие информации с каналов связи – целесообразно рассматривать как самостоятельную процессуальную форму взаимодействия следователя и оперативных подразделений. Установлены особенности реализации отдельных процессуальных форм взаимодействия следователя и оперативных подразделений при расследовании убийств, совершаемых группой. Обосновывается, что наиболее эффективной формой взаимодействия следователя и оперативных подразделений при расследовании убийств, совершаемых группой лиц в условиях неочевидности, являются следственно-оперативные группы. Исследованы системные признаки данных формирований и их зависимость от ряда организационных факторов: своевременности создания группы, ее численного и персонального состава. Изучены особенности и преимущества постоянно действующих следственно-оперативных групп, выделены этапы их работы.

Раскрыто значение для планирования расследования убийств, совершенных несколькими участниками своевременного выдвижения версии о групповом характере преступления. Исследованы особенности построения таких версий. Обосновывается, что планирование расследования по делам данной категории может осуществляться на основе локальных (промежуточных) задач расследования, предложен типовой перечень таких задач. Сформулированы дополнительные рекомендации по использованию в планировании расследования методов дискуссии, мозговой атаки, экспертных оценок.

Предложены типовые версии о возможной группе, совершившей убийство. Определены типовые тактические операции первоначального этапа расследования убийств, совершаемых группой, раскрыто содержание таких операций: "Сбор сведений на месте обнаружения трупа", "Выявление соучастников", "Задержание преступной группы". Сформулированы предложения по совершенствованию нормативно-правового регулирования организации расследования.

Ключевые слова: организация расследования убийств, расследование убийств,

совершаемых группой, взаимодействие следователя и оперативных подразделений, планирование расследования, типовые версии, тактические операции.

Kubarev I.V. Problems of organizing the investigation of murders committed by the group of persons in conditions of non-evidence. – the Manuscript.

The dissertation for obtaining the academic degree of Candidate of Science in Law, speciality 12.00.09 – Criminal Process and Criminalistics; Forensic Expertise. – National Law Academy of Ukraine named after Yaroslav the Mudry. – Kharkiv, 2007.

The dissertation is devoted to the organization of investigation of murders committed by group of persons in conditions of non-evidence. The author has offered definition of the organization of investigation and its structure, shows speciality of planning of investigation, cooperatyion of the investigator and operative divisions in investigation of this crimes. He has established sources of the information about committing group of persons in murders, identified typical local tasks, typical versions and typical tactical operations of the investigation of murders committed by group.

Key words: the organizig investigation of murders, investigation of the murders committed by group, cooperatyion of investigator and operative divisions, planning of investigation, typical versions, tactical operations.

Відповідальний за випуск
кандидат юридичних наук, доцент
О.В. Одерій

Підписано до друку 02. 04.2007. Формат 60x90 1/16.
Папір офсетний. Віддруковано на ризографі.
Ум. друк. арк. 0,7. Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 100. Зам. № 2882.

Друкарня Національної юридичної академії України
імені Ярослава Мудрого
61024, Харків, вул. Пушкінська, 77